

STANOWISKO Rady OPZZ

z dnia 26 września 2018 roku

w sprawie współdziałania organizacji związkowych zrzeszonych w OPZZ z Państwową Inspekcją Pracy

Sprawozdanie Państwowej Inspekcji Pracy wskazuje wiele problemów polskiego rynku pracy, skutkujących negatywnie na pracowników oraz osoby zatrudnione w innych formach.

Rada OPZZ uważa, że współpraca w zakresie działalności kontrolnej oraz prewencyjno – promocyjnej, pomiędzy organizacjami członkowskimi OPZZ wszystkich branż, a organami Państwowej Inspekcji Pracy jest gwarantem systematycznej poprawy warunków pracy i przestrzegania praw pracowniczych. Realizować się ona powinna na każdym szczeblu, od zakładowego, poprzez regionalny do centralnego.

Analizując dotychczasowe doświadczenia, Rada OPZZ dostrzega konieczność weryfikacji treści „Porozumienia w sprawie zasad współdziałania w zakresie ochrony pracy” zawartego w 2007 roku pomiędzy Państwową Inspekcją Pracy, a Ogólnopolskim Porozumieniem Związków Zawodowych, między innymi w zakresie wzajemnej współpracy w nowych obszarach wynikających z wyzwań rynku pracy i zmieniającego się prawa.

W 2017 roku inspektorzy Państwowej Inspekcji Pracy przeprowadzili 80,8 tys. kontroli, w wyniku których zlikwidowano bezpośrednio zagrożenie dla życia lub zdrowia dla 77,1 tys. osób. Wyniki tych kontroli wykazują jednak wciąż wiele nieprawidłowości w obszarze prawnej ochrony pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy.

Za szczególnie niepokojące Rada OPZZ uznaje:

- 1) **zwiększający się odsetek pracodawców nieterminowo wypłacających pracownikom wynagrodzenie za pracę**, co stanowi odwrócenie dotychczasowej tendencji spadkowej (17% wobec 12% w 2016 r.). Kwota wypłaconych pracownikom zaległych należności sięga 136 mln zł.
- 2) **naruszenia prawa w zakresie wypłaty minimalnego wynagrodzenia dla osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych**. Przeprowadzone kontrole w 17,5 tys. podmiotach, zatrudniających łącznie 2,7 mln osób wskazały, że w 26,9% występują nieprawidłowości. Najczęściej (12%) naruszano przepisy art. 8b ust. 1 - 5 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę poprzez niezapewnianie ustalania liczby godzin wykonywania zlecenia lub świadczenia usługi.
- 3) **nieprawidłowości dotyczące zawierania umów cywilnoprawnych w warunkach wskazujących na istnienie stosunku pracy** (naruszanie art. 22 Kp). Dotyczą one zarówno umów o dzieło i umów zleceń. Ujawniono je w czasie 2 345 kontroli. Najwięcej przypadków zatrudniania w ramach umów cywilnoprawnych w warunkach charakterystycznych dla stosunku pracy odnotowano w budownictwie (16,8%), podmiotach świadczących usługi w zakresie zakwaterowania i usług gastronomicznych (15,2%), w sekcji handel i naprawy (14,9%) oraz w przetwórstwie przemysłowym (14,1%).

4) nieprzestrzeganie znowelizowanych przepisów dotyczących **zawierania umów terminowych**, które wykazano podczas kontroli 898 pracodawców zatrudniających ponad 77 tys. pracowników. Najczęstszymi naruszeniami są: nierealizowanie obowiązków informacyjnych wobec pracowników, stosowanie niewłaściwego okresu wypowiedzenia umowy na czas określony czy naruszanie obowiązku poinformowania właściwego okręgowego inspektora pracy o zawarciu umowy o pracę na czas określony.

5) zbyt dużą skalę nieprawidłowości przestrzegania **przepisów o czasie pracy**. Najwięcej nieprawidłowości (26%) stwierdzono w zakresie obowiązku określenia w układzie zbiorowym pracy, regulaminie pracy lub obwieszczeniu – systemów czasu pracy, rozkładów czasu pracy i okresów rozliczeniowych, prowadzenia ewidencji czasu pracy oraz nieprzestrzegania zasady przeciętnie pięciodniowego tygodnia pracy (po 23%).

6) nieprawidłowości związane z **legalnością zatrudnienia i innej pracy zarobkowej obywateli polskich**. Zrealizowano 23,6 tys. kontroli. Nieprawidłowości dotyczyły aż 13,8 tys. osób, w tym: 2,6 tys. osób wykonywało pracę bez potwierdzenia na piśmie rodzaju i warunków umowy o pracę, a 12,8 tys. osób nie zgłoszono do ubezpieczenia społecznego.

Analogicznie jak w poprzednich latach, ujawniono **nielegalne wykonywanie pracy przez cudzoziemców**. Najczęściej występującymi nieprawidłowościami był brak wymaganego zezwolenia na pracę – 77%. Jest to jednak tendencja spadkowa. Wykazano także pogorszenie stanu przestrzegania prawa w zakresie zachowania faktycznych warunków pracy i płacy cudzoziemców.

7) **wypadkowość** utrzymującą się na wciąż wysokim poziomie. Inspektorzy pracy zbadali okoliczności i przyczyny 2 479 wypadków przy pracy, w wyniku których poszkodowanych zostało 2 735 osób, w tym 263 poniosło śmierć, a 924 doznało ciężkich obrażeń ciała.

Niepokojącą jest tendencja wzrostowa w liczbie wypadków w grupie wiekowej 60 lat i więcej (248 osób, spośród których 58 poniosło śmierć, a 86 doznało ciężkich obrażeń ciała) oraz poszkodowanych z ciężkimi obrażeniami ciała (w 2017 r. wzrost o 12% w stosunku do 2016 r.) Znaczny wzrost odnotowano również wśród osób w wieku 20-29 lat (wzrost o 35,7% w stosunku do 2016 r.).

8) **niską skuteczność działań prokuratury** w zakresie ścigania przestępstw przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową, wynikających z art. 218 Kodeksu karnego (złośliwe lub uporczywe naruszanie praw pracowniczych). Utrzymywany jest nadal **wysoki odsetek umarzanych postępowań i odmów wszczęcia postępowania** przez prokuratury zawiadomień kierowanych przez Państwową Inspekcję Pracy.

9) występowanie patologicznych zjawisk na rynku pracy w zakresie tzw. **outsourcingu pracowniczego** (30% kontroli ujawniło nieprawidłowości mogące mieć wpływ na sytuację prawną ponad 3,7 tys. pracowników).

10) nieprzestrzeganie przez **agencje zatrudnienia przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy**: podczas 735 kontroli wykazano nieprawidłowości u 58% podmiotów (podobnie jak w roku 2016). Główne naruszenia to: nielegalne świadczenia usług agencji zatrudnienia (bez wymaganego certyfikatu marszałka województwa potwierdzającego wpis do rejestru podmiotów prowadzących agencje zatrudnienia) czy nieopłacanie przez agencje zatrudnienia składek na Fundusz Pracy.

- 11) naruszenia przepisów o zatrudnieniu **pracowników tymczasowych** stwierdzono w 68% podmiotów objętych kontrolą. Ujawniono m.in.: nieuzgadnianie z agencją pracy tymczasowej warunków zatrudnienia pracowników tymczasowych (2,7 tys. osób), niedopełnianie obowiązku przekazania na piśmie informacji o wynagrodzeniu za pracę, której wykonywanie ma być powierzone pracownikowi tymczasowemu, naruszanie przepisów o czasie pracy wobec pracowników tymczasowych w zakresie nieprowadzenia ewidencji osób wykonujących pracę tymczasową na podstawie umowy o pracę oraz umowy prawa cywilnego lub prowadzenie jej w niewłaściwy sposób.

Wyżej wymienione naruszenia przepisów w zakresie prawnej ochrony pracy i bezpieczeństwa pracy stanowią zdaniem Rady Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych najważniejsze obszary, w jakich konieczna jest kontynuacja i wzmożenie działalności kontrolno - prewencyjnej Państwowej Inspekcji Pracy.

Rada OPZZ zauważa, że skala wskazanych nieprawidłowości to zaledwie część nieprawidłowości istniejących i utrzymujących się na rynku, gdyż kontrole objęły około 6,5 % zakładów pracy.

W zakresie współpracy z Państwową Inspekcją Pracy:

- 1) Organizacje związkowe OPZZ, zarówno na poziomie struktur wojewódzkich – Rad wojewódzkich OPZZ jak i branżowych – Federacji i ogólnokrajowych organizacji członkowskich – na bieżąco współpracują z Okręgowymi Inspektoratami Pracy i oddziałami terenowymi PIP, choć jakość tej współpracy jest niejednorodna. Większość struktur branżowych i regionalnych pozytywnie ocenia współpracę z organami inspekcji pracy w obszarze działalności szkoleniowej i prewencyjnej, nieco bardziej krytycznie - współdziałanie w obszarze działalności kontrolnej.
- 2) Organizacje związkowe OPZZ w ramach współpracy z PIP wskazują najczęściej na:
 - nadal zdarzające się sytuacje braku informowania przez inspektorów pracy organizacji związkowych i SIP o prowadzonej u pracodawcy kontroli, uniemożliwiające uczestniczenie SIP w działaniach inspekcyjnych czy podsumowaniu kontroli – choć należy zauważyć poprawę w tym zakresie,
 - przypadki stronnictwa i niechęci ze strony inspektorów pracy do współpracy ze związkowcami, czy „spolegliwości” inspektorów wobec pracodawców,
 - nadal występujące trudności w dostępności do udzielanych przez ekspertów PIP i inspektorów pracy telefonicznych porad prawnych oraz częsty brak możliwości uzyskania kompetentnych interpretacji branżowych.
- 3) Coraz więcej sygnałów otrzymywanych od organizacji związkowych wskazujących na **postrzeganie Państwowej Inspekcji Pracy jako instytucji posiadającej stanowczo niewystarczające środki prawne** w stosunku do olbrzymiej skali naruszeń przez pracodawców przepisów prawa pracy. Rada OPZZ od dłuższego czasu postuluje wzmocnienie uprawnień PIP, znacznego i systematycznego wzrostu jej finansowania.

Znacznego wzrostu wymagają żenująco niskie kwoty sankcji i mandatów karnych nakładanych przez inspektorów pracy na pracodawców za nieprzestrzeganie prawa pracy i przepisów bezpieczeństwa pracy.

- 4) Pozytywnie należy ocenić praktykę Okręgowych Inspektoratów Pracy, polegającą na zwracaniu się do Rad Wojewódzkich OPZZ o **informacje dotyczące konkretnych zakładów pracy i umożliwienie kontaktu z przewodniczącym organizacji związkowej oraz SIP** działającymi w danym zakładzie.
- 5) Państwowa Inspekcja Pracy kieruje do OPZZ pytania o **potrzeby szkoleniowe i tematy do planów pracy**. Jest to ważny element partycypacji naszych organizacji członkowskich w działalności kontrolnej i prewencyjnej PIP. Ten kierunek należy kontynuować.
- 6) Za szczególnie istotny i wymagający dalszej aktywności obszar współpracy, uznajemy **działalność prewencyjną i szkoleniową** adresowaną do organizacji członkowskich OPZZ. Współpraca ta jest obecna zarówno na szczeblu centralnym, regionalnym, branżowym. Tematyka, organizacja, materiały dydaktyczne oraz forma przekazu dostosowane są do zgłaszanych przez organizacje związkowe potrzeb i wpływają w znaczny sposób na podniesienie wiedzy i doskonalenie umiejętności praktycznych w dziedzinie ochrony pracy. Zdecydowana większość organizacji branżowych oraz struktur wojewódzkich OPZZ korzysta ze szkoleń organizowanych przez OIP kilka razy w roku.
- 7) Rada OPZZ pozytywnie ocenia podejście PIP do zakładów, które były kontrolowane poraz pierwszy (pierwsza kontrola w zakładzie ma charakter głównie instruktażowo – doradczy).
- 8) Rada OPZZ zauważa, że wiele organizacji związkowych w strukturach regionalnych i branżowych OPZZ nie wykazuje jeszcze wystarczającej inicjatywy w zajmujmowaniu się problemami ochrony pracy na bieżąco.

Rada OPZZ zaleca organizacjom branżowym i strukturom regionalnym:

- wzmacnianie i nawiązywanie stałej, partnerskiej współpracy z Państwową Inspekcją Pracy i innymi organami nadzoru i kontroli,
- wzmacnianie Społecznej Inspekcji Pracy poprzez organizowanie wyborów we wszystkich zakładach pracy, informowanie PIP o niewykonywaniu zaleceń SIP przez pracodawców i aktywne uczestnictwo SIP w szkoleniach organizowanych przez PIP,
- korzystanie z prawa kontroli przestrzegania prawa pracy, na mocy art. 26 ust. 4 ustawy z dnia 23 maja 1991r. o związkach zawodowych oraz występowanie do inspekcji pracy o przeprowadzenie takiej kontroli (bezpośrednio lub przez RW OPZZ),
- inicjowanie większego zaangażowanie kierownictw zakładów w sprawy bhp, szczególnie w zakresie oceny ryzyka zawodowego z uwzględnieniem ustaleń powypadkowych oraz uczestnictwo pracowników w takich ocenach jako przykład mający decydujące znaczenie w skutecznym zarządzaniu bezpieczeństwem pracy.

Rada OPZZ rekomenduje Państwowej Inspekcji Pracy:

- zintensyfikowanie działań kontrolnych wraz z eliminowaniem patologii w takich obszarach jak praca nierejestrowana i niestandardowe formy zatrudnienia,
- dokonywanie interpretacji wykładni prawnych w celu przejrzystości i zrozumiałości prawa oraz możliwość podejmowania wspólnych inicjatyw legislacyjnych w uzgodnionych sprawach,
- dalsze wzmacnianie aktywności szkoleniowej i autorytetu Społecznej Inspekcji Pracy,
- intensyfikację działań kontrolnych w zakresie przestrzegania przepisów prawa pracy dotyczących: wypłacania wynagrodzeń i innych świadczeń ze stosunku pracy, czasu pracy, zasadności zawierania umów cywilnoprawnych w miejsce umów o pracę, działalności i funkcjonowania agencji pracy tymczasowej,
- wzmocnienie działalności kontrolnej w zakresie wykroczeń dotyczących przygotowania pracownika do pracy (szkolenia i badania profilaktyczne),
- systematyczne monitorowanie przyczyn wypadków, uwzględniając przygotowanie zawodowe pracowników, jakość szkoleń wstępnych bhp, przestrzeganie zasad właściwej organizacji pracy czy zaangażowanie pracodawców w kształtowanie bezpiecznych warunków pracy,
- wzmocnienie współpracy PIP z Prokuratorem Generalnym w zakresie wniosków kierowanych przez Państwową Inspekcję Pracy do organów prokuratury,
- w toku czynności kontrolnych zwracanie uwagi inspektorom pracy na praktyczną realizację ustawowego obowiązku wynikającego z art. 29 ustawy o PIP tj. informowania związków zawodowych i SIP o tematyce i zakresie przeprowadzanej kontroli, analizowania zgłoszonych uwag i spostrzeżeń, informowania o wynikach kontroli i podjętych decyzjach oraz udzielania porad i informacji z zakresu prawa pracy,
- poprawę dostępności oraz ilości i jakości udzielanych telefonicznie bezpłatnych porad prawnych (dostępność specjalistów z poszczególnych dziedzin prawa pracy),
- częstsze rekontrole realizacji wniosków pokontrolnych, decyzji, wystąpień czy poleceń kierowanych do pracodawców przez inspektorów pracy w toku czynności kontrolnych,
- kontynuowanie i rozszerzanie zakresu działalności prewencyjnej inspekcji pracy, także w partnerstwie z organizacjami związkowymi, zwłaszcza wzmocnienia konkursu „Najaktywniejszy Społeczny Inspektor Pracy” oraz kontynuowania cyklu szkoleń w zakresie „Akademii SIP” .

Rada OPZZ dostrzega konieczność zmian legislacyjnych w zakresie:

- wprowadzenia zmian wzmacniających uprawnienia PIP poprzez:
 - zniesienie obowiązku wcześniejszego informowania pracodawcy o zamiarze przeprowadzenia kontroli oraz zniesienie obowiązku przedstawiania upoważnienia do prowadzenia kontroli,

- zwiększenie wysokości maksymalnej kwoty mandatów karnych i grzywnien nakładanych na pracodawców przez inspektorów pracy za naruszenia prawa pracy i bhp,
- coroczne zwiększanie środków finansowych na działalność inspekcji pracy,
- wprowadzenia tzw. „domniemania istnienia stosunku pracy” w sytuacji stwierdzenia, że wykonywana przez pracownika praca ma znamiona umowy o pracę i wydawania decyzji administracyjnych skutecznie przekształcających umowy cywilnoprawne w umowy o pracę,
- nadania uprawnień PIP do dokonywania merytorycznych ustaleń i oceny stanowisk pracy w sytuacjach wykonywania przez pracowników pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze,
- wprowadzenia obowiązku zgłaszania do PIP wszystkich śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych wypadków przy pracy niezależnie od postawy jej świadczenia oraz objęcie większą ochroną osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych,
- skoordynowania wymiany informacji o wypadkach przy pracy gromadzonych przez GUS, ZUS i PIP w zakresie realizowanych przez te urzędy zadań, w szczególności przekazywania określonych zbiorów danych jednostkowych o zarejestrowanych wypadkach,
- wprowadzenia zabezpieczenia dla pracowników objętych szczególną ochroną trwałości stosunku pracy poprzez nakazanie dalszego zatrudnienia do czasu prawomocnego zakończenia postępowania sądowego.

Rada OPZZ

Wiceprzewodniczący OPZZ

Andrzej Juchaczikowski

